

Lapsen lääkehoidon tukeminen varhaiskasvatuksessa ja perusopetuksessa

Yleistä

Vanhemmilla on ensisijainen vastuu huolehtia lapsensa terveydestä. Heidän tulee ottaa ajoissa ennen päivähoiton tai koulun alkua yhteyttä päivähoiton/opetuksen järjestäjään lapsen terveyden edellyttämän lääkehoidon tukemisen tai muiden järjestelyjen ja tarvittavan tuen järjestämiseksi.

Työnantajan tulee kouluttaa koko henkilöstö siten, että heillä on riittävät ensiaputaidot sekä tieto ja ymmärrys päiväkodissa ja koulussa olevien lasten sairauksista ja niihin liittyvistä asioista. Muun muassa Päivähoiton turvallisuussuunnittelu -opas ([STM oppaita 71/2008](#)) suosittaa vähintään EA1 tason ensiaputaitoja koko henkilöstölle.

Koulutukseen osallistuminen ei tarkoita sitä, että opettaja olisi velvollinen suostumaan lapsen tai oppilaan lääkehoidon tukemiseen. Koulutus antaa opettajalle valmiudet toimia hätäensiaputilanteissa sekä varmuuden opettaa pitkäaikaissairaita oppilaita.

Työnantajan tulee ohjeistaa lääkkeiden säilyttäminen sekä dokumentointi lääkkeitä annettaessa. Pääsääntöisesti kaikki lääkkeitä antavat henkilöt kirjaavat ylös annetun lääkkeen, sen lapsen nimen, jolle lääke on annettu, antopäivämäärän, kellonajan ja oman allekirjoituksensa

Varhaiskasvatus

Lastentarhanopettajan kelpoisuusvaatimukseen ei kuulu lääkehoidon tai hoitotoimenpiteiden toteuttamiseen valmistavaa peruskoulutusta. Lapsen sairauden hoitamisen vastuusta hoitopäivän aikana päiväkodissa ei ole nimenomaisesti säädetty. Sosiaali- ja terveysministeriön (oppaita 2005:32)

Julkaisun mukaan (luvussa 6.3. Henkilöstön vastuut, velvollisuudet ja työnjako) yhteistoiminnan merkitys lääkehoidon koulutuksen saaneiden terveydenhuollon ammattihenkilöiden kanssa korostuu lääkehoitoa toteuttavilla epätyypillisillä alueilla. Lääkehoidon toteuttaminen perustuu näissä tilanteissa ennen kaikkea potilaan tai hänen omaisensa sekä lääkehoitoa toteuttavan työntekijän ja toimintayksikön johdon väliseen sopimukseen. Sopimuksen solmiminen edellyttää lastentarhanopettajan suostumusta. Lastentarhanopettajalle ei siten vastoin hänen omaa suostumustaan voitaisi määrätä lapsen lääkehoidon toteuttamista.

Sosiaali- ja terveysministeriö on laatinut kunnille kirjeen (Kuntainfo 5/2012) täydentämään STM:n Turvallinen lääkehoito -opasta (STM 2005:32), päivähoitossa pitkäaikaissairaiden lasten tarvitseman lääkehoidon osalta. Valtakunnallinen Tuvallinen lääkehoito -opas on tarkoitettu julkisille ja yksityisille sosiaali- ja terveydenhuollon toimintayksiköille sekä muille lääkehoitoa toteuttaville yksiköille. STM:n kuntakirje selkeyttää päivähoitossa mm. lääkehoidon toteuttamista sekä henkilöstön osaamisen varmistamista ja vastuuta. Yksityisissä päiväkodeissa voidaan lasten lääkehoito toteuttaa tätä samaa menettelytapahjetta noudattaen.

Pääsääntö on, että lääkehoidon toteuttaminen on terveydenhuollon ammattihenkilötoimintaa ja että lääkehoitoa toteuttavat lääkehoitoon koulutetut terveydenhuollon ammattihenkilöt. Terveysalalle kouluttamattomalla työntekijällä, kuten lastentarhanopettajalla, ei ole velvoitetta lääkehoidon toteuttamiseen. Päivähoidon muu työntekijä, esimerkiksi lastentarhanopettaja tai perhepäivähoitaja, joka ei ole saanut terveystieteen koulutusta, voi toteuttaa lääkärin lapselle määräämää, luonnollista tietä annettavaa (esim. suun kautta) tai ihon alle pistettävää (esim. insuliini) lääkehoitoa. Tällöin lääkehoidon toteuttaminen perustuu työntekijän suostumukseen, perehdytykseen sekä lisäkoulutukseen ja lapsikohtaiseen lääkehoitosuunnitelmaan.

Päiväkodeissa työskentelee lähihoitajia, jotka ovat nimikesuojattuja terveydenhuollon ammattihenkilöitä ja jotka ovat koulutuksessaan saaneet valmiudet lääkkeiden jakamiseen, luonnollista tietä annettavan lääkehoidon toteuttamiseen ja injektioiden antamiseen ihon alle ja lihakseen. Näin ollen päivähoitajien tulee toteuttaa lääkärin lapselle määräämä lääkehoito. Koska esimerkiksi injektioiden antaminen ihon alle ja lihakseen on lähihoitajan vastuualueeseen sisältyvää vaativaa lääkehoitoa, se edellyttää myös lähihoitajan osaamisen varmistamista näytöllä ja tarvittaessa perehdytystä ja lisäkoulutusta.

Lääkehoitoa toteuttava työntekijä vastaa omasta toiminnastaan lääkehoitoa toteuttaessaan ja työnantaja toiminnan asianmukaisuudesta.

Sovittaessa lääkehoidon toteuttamisesta voidaan myös varhaiskasvatuksessakin käyttää soveltuvin osin perusopetukseen laadittua toimintamallia, koska siellä on mallilomakkeita siitä, miten sopia lääkehoidon tukemista koskevista asioista perheiden kanssa:

Perusopetus

Terveydenhuoltolaki säätää kouluterveydenhuollon tehtäviin pitkäaikaisesti sairaan lapsen omahoidon tukemisen yhteistyössä muiden oppilashuollon toimijoiden kanssa (16 § 1 mom.).

Sosiaali- ja terveysministeriö on valmistellut yhdessä opetus- ja kulttuuriministeriön ja Suomen Kuntaliiton kanssa toimintamallin diabetesta sairastavan lapsen koulupäivän aikaisesta hoidosta ([STM selvityksiä 2010:9](#)), jota voi käyttää soveltuvin osin muidenkin sairauksien lääkehoidon tukemiseen.

Toimintamalli on esimerkki tavasta toimia, eikä se velvoita opetuksen järjestäjää muuttamaan nykyisin noudatettavia käytänteitä. Mikäli paikalliset nykyiset toimintamallit ovat opettajan kannalta epäedullisemmat tai yhteistä linjausta ei ole, voidaan nostaa keskustelunaiheeksi toimintamallin hyödyntäminen. Toimintamallia voidaan käyttää myös muiden pitkäaikaissairautta sairastavien lasten kohdalla.

Toimintamallin periaatteet:

- vanhemmilla on ensisijainen vastuu lapsensa sairauksien hoidosta sekä näihin liittyvien tietojen antamisesta koululle
- tieto diabeteksestä tulisi olla huoltajan suostumuksella kaikilla lapsen kanssa koulupäivän aikana mahdollisesti tekemisissä olevilla
- kaikki oppilaan diabetekseen liittyvät toimet koulupäivän aikana tulee kirjata tarkoin toimintamallin mukana olevaan suunnittelulomakkeeseen

- lääkehoidon tukemisen toteuttajilla tulee olla riittävä tieto-taito

Toimintamallissa todetaan, että koulun opetushenkilökunnan osallistuminen oppilaan koulupäivän aikana tarvitseman lääkehoidon toteuttamisen tukemiseen edellyttää suostumusta. Opettajaa ei voida määrätä lääkehoidon tukijaksi, ellei hän itse halua tähän ryhtyä. Opettajan kelpoisuusvaatimuksiin ei kuulu lääkehoidon tai hoitotoimenpiteiden toteuttamiseen valmistavaa peruskoulutusta.

Toimintamalli edellyttää, että lapsen hoidon tukemiseen osallistuvien suostumus kirjataan. Keskeisessä asemassa toimintamallissa on yhteisneuvottelu. Yhteisneuvottelua varten on laadittu suunnittelulomake, jota apuna käyttäen kirjallisesti sovitaan vanhempien, koulun toimijoiden ja diabetesta hoitavan yksikön kesken tuen järjestämisestä koulupäivän aikana.

Toimintamallissa todetaan, että diabetesta sairastavan lapsen kohdalla kuvattua toimintatapaa voidaan käyttää myös muiden pitkäaikaissairautta sairastavien lasten kohdalla.